

הלכות שבת סימן שמ

ח טור ט שבת צ"ה ה (כג) *מותר (כד) *לרשם בצפרן על (ט) (ט) הספר *כמו *שרושמין לסימן, (כה) שאין זה דבר (ו) המתקנים: ו יחוט של תפירה שנקטח אסור (יב) [*] (כו) למתחו.

באר היטב

לראות אפנות בשבת אע"י שכלפדה, ת"ח, מ"א: (ט) הספר. וכתב הלבוש: אבל כמין אותיות ודאי אסור כמ"ש ס"ד: (י) המתקנים. ורש"ל כתב: ודקא בקלף הקשה, דבזמן הטור היו כותבין הספרים על הקלף, אבל על הנגר אסור דמתקנים הוא, וכן דעת הש"י, ע"ש, ור"ח אסר אפילו בקלף. משמע דגטין דף כ שאם חתב אותיות של כסף צ"ג כגר מקרי כתב, ע"ש, וא"כ אפשר דאסור לעשות בשבת. כתב בהג"מ פ"א מס"ח: דא דאיתא בסימן שו ס"א כותבין בשבת פ"י בכתב גלגלות דאינו אלא שבות, דגזרו על שלהם אטו שלנו, וכ"מ קצת מלשון רמ"א שם, ופרוש' שאומר לא"י לכתב, דהוי שבות דשבות. וכתב'ו כתב דכתיבה תמנה, דהא דמקפ"ס כתב דהכותב ככל כתב ודל' לשון חב' ואפילו כגון נתי"ן הפוכין גבי ויהי בנסע, עכ"ל; והא דכעי ויזי' הנו בכתב גמי פטור כיון שהיה נלקח מכתב אשדות, אבל בכתב אינדיהדי כיון שהוא כתב שלחן לפה לא יתחב, וכ"כ הרב"י בא"ע סימן קכו לענן גט, גם בחוס' בגטין דף ה וס"פ מרבה איתא בהדיא דהוי דאורמא, ואפשר דפליג על הרמב"ם. וצ"ע בש"ג בענין היתרין שחארו, עכ"ל סמ"א: (יא) למתחו. מחט שנתעקמה אפילו מצט אסור לפשטה, ספר הזכרונות, בה"ג, מ"א. הוסיף ב' תפירות וקשר או ג' אע"פ שלא קשר חב, וכשקשר חב גמי משום קושר, הרי"ב. והקודצ' ע"כ לתפר חב:

שערי תשובה

לאחרים. ע"ש: (ט) הספר. צ"ע בה"ט. וצ"ע לעיל סימן טו ובשו"ת בית אפרים חלק אה"ע: [*] למתחו. וצ"ע בגי'ר סימן י' י"ח י"ט מה שמקפידין בזה על ידי תפירה מחט ארץ או שראשה אחר צב וחובבין פעמים ושלש עד שמקפיד לקטט כמו תפירה, אם מקפידין אותם בו, כגון בגדי נשים שצניחין בן בארצו מקפיד ע"י פחט שלא תצטרך לחטירה שניה, ודאי אסור לעשות כן בשבת, ואפילו לתחב שולי הבגדים למעלה בפשה שעוסק בעבודת' או בשעת הלוח ע"י תחיבה מחט אעפ"י שאח"כ חונקה ושומטת המטט אין לחטור, וזוהי לדעת הר"ר יואל דמטיר בהפירה שאינו להתקנס. וטעם אחר חולק והוא חזק והשיב לו, וטעמו דקריי טעמ' שאין לחטור בהתורה זו כ"א בנפשה ע"ד שיתקנס, ע"ש:

דקה שאני כותבין שפרי הדיטות אינו חשוב כתב, עכ"ל. וכתב המ"א: משני סימניות, ופרש המ"מ אכלו אינן אותיות ידועות רק סימן בעלמא אשורית, דכל זמן שלא זצ"ח לא נקמה מלאכתו, ואפשר דבכתיבה דקה שהוא כתב שלחן לפה לא יתחב, וכ"כ הרב"י בא"ע סימן קכו לענן גט, גם בחוס' בגטין דף ה וס"פ מרבה איתא בהדיא דהוי דאורמא, ואפשר דפליג על הרמב"ם. וצ"ע בש"ג בענין היתרין שחארו, עכ"ל סמ"א: (יא) למתחו. מחט שנתעקמה אפילו מצט אסור לפשטה, ספר הזכרונות, בה"ג, מ"א. הוסיף ב' תפירות וקשר או ג' אע"פ שלא קשר חב, וכשקשר חב גמי משום קושר, הרי"ב. והקודצ' ע"כ לתפר חב:

משנה ברורה

גדולה נ"ש במקומה כדי לכתב שמים, חב. והמוחק (נג) על-מנת לתקן אפילו שלא על-מנת לכתב, כגון שהיו אותיות יתרות בתורה ומחקן, גס"פן חב. כתב החי"א, דכל המלאכות חוץ מכותב חב בין בימינו בין בשמאל⁶⁴, והביא ראיה לזה מתוספתא פרק י, אף ברגלו בפיו ומחקן משמע שם דפטור ואסור. המשך טט (נג) נ"ר וקלף וכיצא בו כדי לכתב שמי אותיות תחת אותו שרטוט, חב, (נד) וכן קשורצה לחתף עוד או שאר דברים ומשך טטו תחלה כדי לשכנן חתוכו, גם זה הוא בכלל משך טט. והוא הדין קרשי-צצים שמעבירין חוט של סקרא על-גבי הקורה כדי שינסר בשונה, או העבילים שעושין בן באכנים כדי שיפצל האבן בשונה, כל זה הוא בכלל משך טט⁶⁵. ואסור המשך טט בצבע או בלא צבע הרי זה חב. הנה הארכת' בכל זה כדי לברר איה דבר הוא דאורמא או שפטור ואסור מדרכנו, ונפקא-מנה על-ידי אינו יהודי במקום מצוה, דנקמא לן בסימן שו דאסור דאורמא אין מתירין על-ידי אינו-יהודי אפילו במקום מצוה: ה (כג) מותר וכי'. ויש מחמירין בזה, וצ"ע בבאור הלכה: (כד) לרשם בצפרן. ודקא רשימה קצין כו בעלמא לזכרון (כז) שיש בזה איזה טעות-סופר, ומשום דלא חשיב כתב כלל בלאו הכי, (נו) אבל לעשות כמין איה ודאי אסור (ס) אפילו באות אחת: (כה) שאין זה רבו'. ודקא בקלף הקשה, דבזמן הטור היו כותבין על הקלף, אבל על הנגר אסור, דמתקנים הוא [אחרונים]. ודקא בצפרן, (מ) אבל אם רושם באיזה פלי שעושה רשימה עמקה יותר, אף על קלף וצ"ע אסור, דמגבר היטב ומתקנים: ו (כו) למתחו. הנו שנתפדרו שמי תתיכות הפגד זו מהו במקצת וחוט' התפירות נמשכין, ור"צה למתח ראש החוט כדי להדק וילתפר:

שער הציון

(מס) הנינו באמצע, שחטר קציצה למרוב, הרמב"ם מסיב בזה כל גתי: (מו) רמב"ם: (מז) רמב"ם: (מח) רמב"ם, ומקורו מירושלמי פרק כלל גדול, וצ"ע בבאור הלכה: (מט) גמרא ע"י ורמב"ם בפרק י מהלכות שבת: (נ) מנחם אברהם ושי"א: (נא) שלחן-עצמישים: (נב) צ"ע בבאור הלכה לעיל שהבאנו דעת הפר"מגדים כמו שכתבנו וכתב ראיות לזה, ואחריו מציאתי בספר עקרי-דינים בשם ספר טליאורות שכתב גס"פן בהדיא פן: (נג) רמב"ם, וכתבנו לה דשרטוט זה כשאר שרטוט שפ"ש: (נד) בן איתא ברש"י דהוי משך טט וכן משמע בירושלמי, ומתקנים משמע דהוא תולדה דמשך טט, ומסתברא דרש"י מודה להרמב"ם בשרטוט דהיכה דגם זה הוא בכלל משך טט, דאף שבמשכין הנה בעור כדי לתח' אחר זה, הוא הדין כל שרטוט שעושה כדי לכנן על-ידי-זה הפעלה ששעושה אחר-כך: (נז) אלהי רבה ושלחן-עצמישים, ודלא פריימג'דים: (נו) לבוש וט"ז ושי"א: (נז) שלחן-עצמישים, וכן מוכח מהב"ח: (נח) דהלא רבי יוסי בנדי מודה גס"פן להמשנה דאם כתב בדרך שאינו מתקנים או על דבר שאין מתקנים פטור, ואס"פן לפה מהב"ב שריטות בנסר ודלא צ"ע קשה ודאי כמו קלף, אלא ודאי דמגרי בשרט בכלי דמתקנים השריטה (א) הבאור הלכה מופיע בעמוד הבא.

הלכות שבת סימן שם

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק כז]

התוס' שתי תפירות תיכף וכו', לאו שפיר עבדי⁶⁷ [קרבן נתנאל⁶⁸].

66) ותפירה הנעשית בגוף האדם, כגון תפירה שעושים בעת ניתוח או בחתך של פצע, כתב הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' לה) שאף שיש מקום לומר שאין בכך משום תופר, מ"מ אם אין סכנה בדבר אין להקל בזה, משום שיש בכך חשש איסור תורה. וכן הסתפק בזה הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פ"ז סוף ס"ק ב), וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' עד).

67) והחז"א כתב (או"ח סי' קנו ד"ה דברי הק"ג), שתחיבת מחט אינה בכלל תפירה, ואינה נחשבת אלא כחיבור הנעשה על ידי קרסים או כפתורים, שהרי ברור לכל שאין היא נעשית לשם חיבור קבוע אלא לשם הידוק לפרק זמן מה, ומוסיף שנהגו להקל בזה, ואין להחמיר. וכן כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב סי' פד) אלא שהוסיף שהרצוה להחמיר יחמיר, אולם אם ניכר שהסיכה לא תישאר בבגד, כגון חיבור קצוות חיתול בד באמצעות סיכת בטחון [כפי שהיה נהוג לעשות בשעה שהיו מחתלים את התינוקות], כתב שם שאין להחמיר בזה [וכפי שיבואר להלן שבאופן זה אף הקרבן נתנאל מודה שמותר].

מאידך, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פט"ו הע' רכד) שאף על פי שיש ללמד זכות על העושים בן [מהטעם הנ"ל ומטעמים נוספים], מ"מ למעשה יש להחמיר בזה, וכן כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי' יט) שלכתחילה ראוי להחמיר בדבר [וראה שגרי תשובה ס"ק ג].

והיבדל שלא נעשה אלא לפרק זמן קצר, כגון חיבור קצוות חיתול בד באמצעות סיכת בטחון, כתב בשו"ת אגרות משה (שם) שאף לדעת הקרבן נתנאל נחשב הדבר כחיבור על ידי קרסים או כפתורים.

ולחדק ניירות על ידי 'מחדק סיכות', דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פ"ז ס"ב ע"ב קל) שאסור לעשות בן משום תופר, לפי שאין סיכות אלו עשויות להיפתח ולהיסגר, מאידך, הגרש"ז אויערבך (שש"כ פכ"ח הע' יז ח"ג שם) הסתפק אם חיבור ניירות באופן זה נחשב כתפירה, והוסיף, שמ"מ אסור לעשות כן משום 'עובדין דחול'.

68) והחז"א כתב (או"ח סי' קנו ד"ה דברי הק"ג), שאף הקרבן נתנאל לא התכוין לאסור דבר זה, שהרי כתב שהעולם נהגו דוידר בדבר, אף על פי שבאותה העת היו גאונים אדירים עומדים בפרץ, וגם אנשי העם היו יראי חטא, ולא התכוין אלא לתמוה מהו טעם מנהג העולם. וכן כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב סי' פד).

[משנ"ב ס"ק כח]

אז"ל שפיהקין⁶⁹ וכו', הנה מלתם החוט ומתהקק היטב⁷⁰.

69) מביאר בדברי השו"ע שאף תפירה שאינה של קיימא אסורה משום תופר, שהרי הידוק הבגד לא נעשה אלא לזמן קצר בלבד, ונראה שכן היא דעת הרמ"א כאן, שלא השיג על דבריו. אמנם, ממה שכתב הרמ"א לעיל (סי' שיו ס"ג) שאין להפריד נעלים התפורות יחדיו בפני עם הארץ, אף על גב שהיא תפירה שאינה של קיימא, משמע שסובר שמעיקר הדין תפירה שאינה של קיימא אינה אסורה. וביאר התהלה לרד" (ס"ק ו), שאף שלדעת הרמ"א אסור לתפור תפירה שאינה של קיימא, מ"מ לקרוע תפירה שאינה של קיימא מותר מעיקר הדין, הואיל וקריעה זו נעשית שלא ע"מ לתפור. וכן ביאר בשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' לא), וכן דעת הגר"ש אלישיב (ארחות שבת ח"א פ"א הע' מג). [וראה שו"ת מנחת יצחק שם שכתב שאחרונים הקשו על ביאור זה, שהרי מ"מ נעשית קריעה זו לשם תיקון].

והחז"א כתב (או"ח סי' קנו ד"ה דברי הק"ג) שלדעת הרמ"א אין חילוק בין תפירה לקריעה בענין זה, ושלחלכה סובר הרמ"א שהן

תפירה שאינה של קיימא והן קריעת תפירה שאינה של קיימא אסורות. מאידך, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פט"ו הע' רט) שהרמ"א סובר שהן תפירה שאינה של קיימא והן קריעת תפירה שאינה של קיימא מותרות, ומה שלא השיג כאן על דברי השו"ע, הרי זה משום שסמך על מה שכתב לעיל.

וסגירת טיטול על ידי הדבקת סרטי ההדבקה המצויים בו, דעת הגר"ש אלישיב (ארחות שבת שם סל"ו) שהרי זה בכלל תפירה לזמן, ואסורה. מאידך, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פ"ז ס"ק ב ע"ב קל) שכיון שהסרט עשוי באופן שאף לאחר ההדבקה ניתן לפותחו ולחזור ולהדביקו כמה פעמים, נחשב הדבר כחיבור על ידי כפתור, ואין זה בכלל תפירה בלל, והוסיף, שמ"מ טוב להדביק את הסרטים על גבי החיתול מערב שבת, כדי שיקבע הדבר שחיבור זה עשוי להיפתח ולהיסגר. וכן דעת הגרש"ז אויערבך והגר"ש וואזנר (ארחות שבת שם). אכן, לדעת הגרש"ז אויערבך שתפירה לזמן מותרת, אין בכך משום איסור תופר אף לולא הטעם הנ"ל (ארחות שבת שם).

אכן, חיבור סרטי טיטול הנעשה על ידי סקוטש, אין בו איסור לדעת הכל, וכפי שכתבנו בביה"ל להלן (סי' ד"ה הרי זה).

ולענין הדבקת סרטי הדבקה על גבי הטיטול לאחר הסרתו מהתינוק [וכפי שנוהגים לעשות כדי לשמור את הטיטול מקופל] לדעת הסוברים שתפירה לזמן מותרת, כתב בספר ארחות שבת (שם הע' ג) שתלוי הדבר במה שנחלקו המהר"ל ריסקין (קו"א אות לה) והגרש"ז אויערבך (שש"כ ח"ג פליה הע' סג) לגבי העושה קשר שאין דעתו להתירו לעולם, אך אין לו ענין בקשר יותר מאשר לזמן קצר, האם נחשב הוא כעושה קשר של קיימא [ראה מה שכתבנו לעיל בהקדמה לסי' שיו], שהרי אף כאן נעשית ההדבקה לקיימא, אך למדיק אין ענין בהדבקה יותר מאשר לפרק זמן מה. ודעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שם) שאסור לעשות כן.

70) ולמרות חוט המושחל בכובע סרוג כדי להצמידו לראש וכדו', דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פ"ז ס"ב ע"ב קלד) שמותר, שכן לא נאסר אלא הידוק שמטרתו לעצב את הבגד שיהיה מסודר ויפה, אבל כשמטרת ההידוק היא להצמיד את הכובע כדי שלא יפול וכדו', אין איסור בדבר [וראה ארחות שבת ח"א פ"א הע' ח].

ומתיחת שרוכים המושחלים בנעלים, דעת הגר"נ קרליץ (שם ע"ב קלה) שאף אם החורים צרים ואין בהם טבעות ברזל כנהוג, מ"מ מותר לעשות כן, שהרי אין דרך תפירה בכך.

[משנ"ב ס"ק כט]

אסור להקדק בשבת⁷¹.

71) אכן, לחבר ביטנה למעיל על ידי רוכסן, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פט"ו סע"ד) שאף אם דעתו להשאיר את הביטנה מחוברת למעיל לעולם, מ"מ אין זה אלא כחיבור הנעשה על ידי קרסים וכפתורים, ומותר. מאידך, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פ"ז ס"ב ע"ב קלד) שאם הדרך להניח את הביטנה במעיל במשך זמן רב, אסור לחברה למעיל משום איסור תופר, וכן אסור להסירה מהמעיל משום איסור קרוע. וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' נא וח"ח סי' סא).

[ביה"ל ד"ה מתן]

72) ואם יין רשע שריטות בעלמא אינו פקלל פותח קלל ואסור רק מדיקין⁷². ולקחת טביעת אצבעות לצרכי זיהוי וכדו', הסתפק הגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה ס"ק יג אות ג) אם דינה כציור וחייב לדעת הכל, או שאין דינה אלא כרושם וחייב רק לדעת רבי יוסי. ובשו"ת חלקת יעקב (או"ח סי' קסג) כתב שדינה כציור.

פאר הייט

פאנר הלכה

משנה ברורה

(כז) משוב תופר. והעושה פן חזב חטאת וגמרא, והוא
(נח) שעשה הקשר לבסוף אפילו אינו של קמא, אבל בלא קשר
כלל (כ) פטור. ואם התפרדו שלש תפירות ומתסן, חזב אף בלא
קשר [אחרונים]. ואזכר נכאר קצת דין תופר: התופר שתי תפירות
חזב⁶⁶, והוא שקשר ראשי החוט מכאן ומכאן כדי שלא תשטט,
ואפילו לא היה של קמא, (סל) ואם היה של קמא חזב גם משום
קשר. וכל זה לענין חיובא, אבל לענין אסורא יש אוימרים דאסור
ואפילו לא עשה קשר כלל. ועל-כן אותן האנשים שתוחבין מקריי'
עם הכגד ממחט בשתי תכפיות לאו שפיר עבדי⁶⁷ [קרבן נחנאל⁶⁸]. ואם
עשה שלש תפירות חזב אף בלי קשר. שהרי מהקיימת התכפיה
ורמב"ם: ז (כח) אותן שמהדיקין⁶⁹. דרפן היה לתן חוט בתוך
הפיתיד שעל זרועו, דכשורוצה להדיקו היה מוחס החוט ומתהדק
היטב⁷⁰: (כט) רחבים קצת ומתקנים. דאז אינו דומה כלל לתופר,
(סג) והיה כמאן דמכניס קרסים בלולאות, כיון דמתקן לזה
בהמדות למתחו ולהדיקו בשלובשו וכן לרפותו כשורוצה לפשטו.
(סג) ואם אין מהדיקו קפה, ונתקף לפעמים להניחו פה לעולם
ולפשטו כשהוא מהדק, אסור להדיקו בשפתו⁷¹: (ל) בהפירה.

הזכיר גם הש"ס שָׁנָה בָּדָר עו עמוד ב משום צורע רק משום מה פשוט. ויבמה שפחבנו הוטר קשית המגן־אברהם בסערי קצון ו. ואבב דארינן בדיני כתיבא ראיא להציר בקאן דבר אחר שנתקשה לו. הנה דש"י במשנה דמתבן על שני לוחי פנקס כבש שהן טוחין בשענה, משמע דשענה מקרי דבר המתקנים, וכן מסתברא, דלא גריצא שענה מוחלל הקדוש דאיכא בחספאא דחכך הפותח עליו, ולקמן בסיומן תקנה סצין ו איא דבולחות של שענה הוי דבר שאינו מוקנים, וכתב שם הסק"א דאף בשבת פסיו. ובענין מחיקה העסקתי עקרו מלשון הרמב"ם, ומה שצבא על־מנת לכתב במקום המחק, נראה דלמד מן כמה שאמר בגמרא ופסק מן הרמב"ם, דסבור על־מנת לבנות במקומו הוי סבור וכו'. עין שם בדרך לא עמוד ב. וכתב הפריקטגידס, דהא דבעין מוסק על־מנת לכתב הוה שותבון שיתא נאוי איכא שיערה לכאב עליו ב' ויתויל ואלא שיעפון לכתב עליו בשבת, תפשוט: ^(*) וכתב וכו'. הנה הפ"ח והש"ז הקשו על דברי הטור ושלחן־ערוך סמך־מיתין דפסק הבונה הרושם הוא כמו כותב, שכן דרשמן על גרשי המשפן לידע איזו בדרווגו, ואם היה דרושם שתי רשימות בדרך המתקנים חבב חשאת, אם־כן בדרך שאינו מתקנים צריך להיות אסור מדרבנן, וכדאיכא במשנה שם לענין כותב בדרך שאינו מתקנים, וכפ"ל בסערי ה. ולכן פסק הפ"ח מפת"י דלא כהטור והסמך, וכתב דאסור לרשם בצפון אף רשם אחד, והביאו הסג"א אברהם, והש"ז האריך בזה ומלבב דמות, ע"ש. והנה האמת הוא כמו שמעמד האלהי רבה לומר דהטור סבירא לו שאין חלקה בדבי יוסי, כמו שכתב הרמ"ע, ואם־כן דרושם שריטות בקלמא אינו בכלל כותב כולל אסור רק מדרבנן ^(*). ולמד בדרך שבו מתקנים מותר לגמרי. עין שם. ודבר ברור הוא שכן הוא גם כן דעת הר"ף ונר"א ש הרמב"ם ופנני קתם דלא כדבי יוסי, דהיינו פסק דהכתב בשמאל פטור אם לא בשולט בשמיני, וזהו הוא דלא כדבי יוסי, וכדאיכא בגמרא שם, וזהו גם־כן טעם השלחן־ערוך: אכן הדרכי־משה הביא בשם תאור ורדע לאסור, דחשב לדעת רבי יוסי דרושם חבב כמו כותב, ואם־כן בדרך שאינו מתקנים אסור מדרבנן, וכתב בנקט הגדולה דנאוי לירא־שמים להחמיר בזה, וכן פסק בכרפ"י יוסף, ועין מה שכתבתי עוד לקמיה בטעם דברי השלחן־ערוך. ונגייה ואבב אהב דבר־פלא שראיתי במגיד־משנה פרק יא מהלכות שבת הלכה יז דבור המתחיל ריושם וכו', על מה שכתב הרמב"ם שם בהלכה יז: ריושם תולדת כותב הוא: כיצד, הרושם רשמים וצורות בכלל בשטר וכיוצא בזה וכו', וכתב על זה המגיד־משנה: וזה לשונו: ריושם תולדת כותב — משנה בהבונה: אמר רבי יוסי לא חכרי שתי אותיות אלא כשום ריושם, שכן פותחין על גרשי המשפן לידע איזהו כן דוגו, ופרט רבנו בפרוש המשנה שדעת רבי יוסי היה שיקרושם הוא אב בפני עצמו, וכתובי שתי אותיות בלבד הוא משום ריושם לפי שכן היו עושין במשפן, ואין הלכה כמותו, אלא תולדת הכותב הוא, עד כאן לשון הרב המגיד. ולא ידעתי באיור, דהלא כותב שתי אותיות הוא כותב ממש לא תולדה, כדאיכא במשנה דף עג. ואם לומר דכנתו לענין רשימה דשריטות בעלמא דהוא תולדה כמות, ומה שכתב הרמב"ם שם דאין הלכה בדבי יוסי הניו דאני אב בפני דאני, גם לא אינו, דהרמב"ם ענין שריטות בלל אלא לענין אם כתיב שתי אותיות חייבו משום כותב או משום ריושם, ע"ש, ומה דאיכא שם בבבא קמ"א עמוד ב דלדבי יוסי אם שרט ב' שריטות חייב, מומילא נפקא לן זה, כיון דסבירא לה לרבי יוסי דשתי אותיות איננו בכלל פתיקה צדון, ורק משום ריושם חייב דהוא סימן בעלמא, אם־כן אפלו ב' שריטות גם־כן בכלל זה, וממילא להרמב"ם דפסק בפרוש המשנה דאין הלכה כדבי יוסי, אלא דב' אותיות חייבו משום כותב, אין לנו שום ראיה לרשימה דהוא בכלל מלאכה, דבגרשי המשפן היו פותחין אותיות, וכדמשמע בפרוש המשנה שם, וכן משמע בבבא קמ"א דבבי יוסי לטעמה חדש דין זה דשריטה בכלל מלאכה הוא, דקסינ: לפיכך אם שרט שריטה אחת וכו', ע"ש, משמע דהתא קמא שטרי בשריטה, וכן משמע שם בבבא קמ"א דלדבי פטור לתא קמא בשולט בשמאלו, וגם כל דבוי המגיד־משנה שכתב: דבבי רבי יוסי מקור לדבוי הרמב"ם כמה הוא לפלא, דהאי ריושם שזכר הרמב"ם ענין אחר הוא, דהלא מסיים: כיצד, הרושם רשמים וכו' וידבריו מבאר בהדיא בירושלמי פרק כלל גדול בהלכה ב, ע"ש, ולא זכר כלל מענין רשימת שריטות, משמע דסבירא לה דזה איננו בכלל כותב בלל, וכן כמה דפסק דהבונה הרושם הוא כמו כותב, וכן כמה דפסק דהכותב בשמאל פטור וכפ"ל, וכן כמה דפסק בהלכה בענין כותב ב' אותיות, ונדוקא בש"ש בזה אינה מכה כגון 'שש' ית' חבב אב"ל א"ל־י א־ל־י פטור, וכמו שכתב המגיד־משנה שם, ואם נאמר דאפלו שתי רשימות חייב אפילו לא גרע לו משהי רשימות, וכן מן התנאים סבירא לחו שם בגמרא דא"ל־י א־ל־י דאאורי' לא מוחי, על־כרחיה דסבירא לחו נחשין שריטות בעלמא בעלמא פטורין: עין בפרקין מדרבנן שפכת: ומכל מקום בשענה בצפון רשם על טעמה כדפסק רבא דאסור, דנמיס מתקן בדרך וחושיני לחשאת, עין שבת ק"ד ב', ונדוקא לרשם לצורף וכדומה יש לומר דשרי, עכ"ל, ומדבריו שאר אחרונים לא משמע מן, והדין עמם, דהתם בשבת ק"ד מורי מתקן הקאול על־ידי הנהגה, אבל התא אינו עושה אלא דר לצורף ונתקן תעשה אחר שבת, ואולי נכנתה הפריקטגידס כשמוחק הקאול על־ידי רשימת צפונה, ודחק, דבדואי השלחן־ערוך לא מורי באפן זה ומאי קא משמע לן: ^(*) כמו שרשקמן. עין במשנה ברוכה כמה שפחבנו דלעשות כמין אות אסור, והוא מדרבי

יחזק: (ט) כן כתבו הפוסקים: (ס) וצ"ן באליה ובה שמצדד דמפל מקום אסור מדרבנן. ואפשר דמשום הכי כתב המחבר בלשון אסור ולא הייבא כדי לכלול גם בא"ע זה. ובפריימגרים מצדד דלפצצים ח"ב אף בלא קשר. כגון שיש עוד הפירות כלבר אלו שנתפדרו, וילכך ח"ב אף בפתח שמי הפירות, דמתכרות עם אלו: (סא) רמ"ד בשם הירושלמי, וכן כתב הרשב"י: (סב) בתייבסר ופריימגרים: (סג) בתייבסר וטגן אבירם:

הלכות שבת סימן שמ

באר הגולה 382

ח (לא) ימדין שפלו מן הסבת (לב) מטר לחזיר, אבל אסור לתנן (יד) (לג) בתחלה בבסת: **ט** לאסור לקבץ מלח (לד) ממשפחות המלח. (טו) (לה) שדומה (לו) למעמר, וכן אסור לקבץ (לז) כל דבר ממקום גדול: י (טז) המקבץ דבילה ופשה ממנה עגול, או (יז) שנקב תאנים והכניס תחילת פהם עד שנתקצצו גוף אחד, (לח) הרי זה תולדת מעמר וחייב, וכן כל פיוצא בנה: **יא** יאף-על-פי שנותנים שמשמים ואגוזים לדבש, (לט) לא יחבצם בידו: יב הנותן זרע פשתן או שמשמים ופיוצא בהם במים חייב משום לש. מפני שמתקצצים ונתלים זה בזה: יג (מ) אין שוקרים התרס

באר היטב

מקום שפלו מן האילן, אבל אם קבצם בפית לא, כ"מ בשם הרמ"ף: (יז) שנקב, וצ"ע למה לא יחייב בזה משום בונה כמ"ש ססי' שייט גבי הטנבן, וצ"ל דלא מקרי בונה אלא לשמכין לפרות והשוואו, מ"א:

משנה ברורה

סביב הנקב, (סז) ואז אפלו החיט תחוב פטחט נקובה, שהוא תלוי שם בתמידות כדי לתכניסו צל-ידו בתנקבים, שרי, ואין בו משום טלטול, פיון שמתחט תלוי בפחיל והפחיל בפגד ואין נפרד ממנו לעולם: **ח** (לא) מדין. כל דבר דף קרוי מדין, (סח) כגון צמר גפן וגרירת בגדים בלויים וכי האי גונא, (סו) והוא הדין נוצות: (לב) מטר לחזיר. לאותו הסבת, (סז) דכיון דכבר היה שם אין בזה משום מקום מנא, אך שיעור שלא יתבר: (לג) בתחלה. בהשתא (סח) עבדי לה מנא⁽⁷⁷⁾, ויש בזה חיובא דאורייתא: **ט** (לד) ממשפחות המלח. שיש מקומות שממשיך לחוכן מים מן הים, והחמה שורפתן והן נעשין מלח: (לה) שדומה וכו'. דמלאכת מעמר הוא לאכף השבילין, וגם הוא געין זה, (סט) וזקא במקום המשפחות, ששם הוא מקום גדול של המלח, דומיא דשבילין שפשוה, (ע) אבל אם נתפצר במקום אחר מטר לקבץ למקום אחר: (לו) למעמר. ולכך אסור מדברבן, (עא) אבל עמור גופא ליכא, דאין עמור אלא בגדולי קרקע: (לז) כל דבר. הינו, פרות וירקות וצמחים⁽⁷⁸⁾ וצמחים⁽⁷⁹⁾ וכל דבר הגדל מן הקרקע⁽⁸⁰⁾, וכוה חיובא נמי איכא לשמכבץ במקום גדולי, דזהו מלאכת מעמר גופא⁽⁸¹⁾, והאי דנקט המכבר בלשון 'אסור', להורות לנו דשלא במקום גדולין, כגון שנתפזרו פרות בבית, (עב) אפלו אסורא נמי ליכא לשמכבץ יחד, ועין לעיל סימן שלה סעיף ה'⁽⁸²⁾, ושומרי גנות ופרדסים צריכין לזהר מאד בזה אפלו בפרות שגששו מבעוד יום שלא לאספן בשבת אפלו מעט, כי יש בזה חיוב חטאת, דשעור עמור הוא שעור קטן מאד⁽⁸³⁾, וכמו שכתב הרמב"ם: המעמר אכלין, אם לאכילה שעורו כגורגרת, ואם לבהמה שעורו כמלא פי הגדי, ואם להסקה שעורו כדי לבשל בצה⁽⁸⁴⁾, עין שם: י (לח) הרי זה תולדת מעמר. שדבן של אותן הפרות לתבן באפן זה, ועין בנשמת אדם שמצדד, דאף קשעושה בן בבית חייב משום מעמר, דבאפן בזה עשוי לעשות גם בבית כבשה, וכן כתב בספר מצשה רמב"ם, עין שם: יא (לט) לא יחבצם בידו. רוצה לומר, שמנהיג בידו האגוזים ועל-ידיה מפריד הדבש מבחוץ, דקרי בזה, ועין לעיל בסימן שיט פסוקו שפברנו דבר זה⁽⁸⁵⁾: יג (מ) אין שוקרים התרס ואין וכו'. כדי (עג) להחיות צליהם⁽⁸⁶⁾ וכי האי גונא:

שפשוהו חתן, הרי כאלו מסתקן כל גוף הכנה, מה שאין בן ששקורע אינה דבר מהכנה מן הצד וכתבו לטקן בזה את הפגד שהיה אף או מקלל בשפחו ותחיתכה התקצצת לא יתכן בזה כלל, לא שיהיה בזה שם קורע על-מנת לתקן כי אם שם אחר, דהינו מסתקן מנא, שהוא מסתקן בזה את הכנה ונאם מקפיד על המנהל, נראה דיש בזה גם כוונה מסתקן, ועין לעיל בסימן שכב מה שכתבנו בענין מחסין, וכלי הדבר בהתקין: אם היא תתקן גבור חייב משום טהה בפשע, דגורמיה כלי או הכנה, ואם אינו תתקן גמור, היא מדברבן, ולכך בענינו, שהוא קורע אינה חתיכת גר כדף שלם כדי להשתמש בו אינה דבר-מה, ובדף שנקרע ממנו חצי הנה אינו מתקנה כלל, ואפשר דמקלקלו גמור, אין זה בכלל קורע על-מנת לתקן, ותלוי הדבר רק לפי המקום שנעשה בהתיכת

שער הציון

(סז) בתי"טף ומגרבאבהם: (סח) רש"י בריש פרק בשה טומנין: (סח) מרב חסדא דשרא לאהדורי אירא: (סח) לבוש: (סח) רש"י, ולכרמב"ם הוא רק משום גנבה שפא חפז, וסבתיה ברש"י משום דברין והרש"א ואור זרוע והמאירי פלג סבתיה ברש"י, ומביתא דנקשה לדין זה עם דין דפוסת בית הנצור בחדא מתתא משמע נמי ברש"י דהתם חיוב חטאת איכא, כמאיתא שם בתקדא: (סט) סמ"ג ושאר פוסקים: (ע) מגרבאבהם: (עא) אליה רבה וש"א: (עב) אחרונים: (עג) פרי-מקדים:

כ בריקא שם מ"ח
ל שם ע"ג ואסורא
איכא אף לאכף דקלית
שם כיון דאיהו גדולי
קרקע בית יוסף
מ ודבשים פרק ח
נ הרמב"ם בפרק כא,
דכב הרב המגיד
שהוא מוחססתא
פרק יג ס טור
והרמב"ם בפרק ח מהא דהתם צ"ע רמב"ם בפרק כג

(יז) בתחלה. בהשתא עבדי לה מנא, ורמב"ם כתב: בזה שפא יתפר, עמ"ש סימן שיז ס"ב: (טו) שדומה למעמר, אבל עמור ליכא, שאין עמור אלא בגדולי קרקע, ודיחא דיש: (טז) המקבץ. ודקא שנקבצם

באר הגולה

הלבש ושאר אחרונים. והנה מדברי הגר"א בסעיף ד שהוכיח המקור לדברי הג"ה שם דמטר להשם באורו כמין אותיות [ואפלו הרבה] מסעיה זה, משמע דהוא טפרש דברי השלחן-ערוך אפלו כמין אותיות, חלפי זה לא נדעתי שום טעם לדברי השלחן-ערוך שמתיר פה לכתחלה משום דהוא דבר שאינו מתקנים, על-כיל-פנים מדרבנן היה לו לאסור? ואולי שזה טעם הגר"א שלא הקמיק שם מקור לדברי השלחן-ערוך בסעיף זה, ומכל מקום קצת קשה, דהנה לו להשיג על זה ולא לשחק? ואפשר שהטעם הוא, דסבירא לה להשלחן-ערוך דרושם לא חייב קטב כלל בכל גנאי, תאנה לזה מדברי הירושלמי פרק יב דרושם על העור כתבנית כתב פטור, וכן פסק הרמב"ם, ועין שם בדברי הרב המגיד שמקורו הוא מן הירושלמי הנה, ועל-כן באנו מתקנים מטר לכתחלה, ואין לומר דהירושלמי מירי ברושם בצפרן, ומשום דהו דבר שאינו מתקנים ולחכי פטור, וזרוע דפטורי דשבת פטור ואסור הוא: כן, דסתקא חתני, ועוד, דאספן בנה לה לשלחן-ערוך גופא בין בכלי ובין בצפרן, ולמה לה לפלוני שם בין מקרע בעור כמין כתבנית כתב ובין ורושם בעור כמין כתבנית כתב, אמנם באור זרוע ודעם בירושלמי איכא, דרושם על העור כתבנית כתב חייב, וכן הוא בהוספתא שלנו, והגר"א לא הגיה על זה כלום משמע דסובר דכן עקר, ולפי זה לרש"ם בצפרן דהוא דבר שאינו מתקנים, על-כיל-פנים אסור לכתחלה, וקבעת האחרונים הניל, ולפי דברינו זה, כל האי דינא תלוי בגרסת התוספתא אם כפי גרסת הרמב"ם או כפי גרסת האור זרוע, וכן כתב שם המגיד-משנה שיש חילוקי גסתאות בהתוספתא, ופה עשה הגר"א שלא כתב על זה לא מקור ולא השגה, וצדד צדד עיין בכל זה: * אין שוקרים וכו'. סעיף זה והסמך לו הוא מלשון הרמב"ם, ודבריו בסעיף זה הוא נובע כמה שאמר בביצה דף לב השעם, דמשוי לה מנא, ולכאורה לפי מה שזכר בסעיף הספוק קורע על-מנת לתקן חייב משום קורע, אמאי לא נאמר בזה משום קורע? ועוד, דמלשון הרמב"ם בפרק כג משמע שהוא מדרבנן, שכלל שם עם עוד פשה דברים שצדד שמה מדרבנן, ואם הנה בו משום קורע הנה בו אסורא דאורייתא? ובאמת כבר הקשה זה בסרי-מגדים הנשאר בקשאי, ומה שרצה אחד מן הסאחרונים להוציא מזה דלא שיק קריעה פי אם בדבר הנתפר ונארג שנתדבק מאגפים רבים, וכעין שהיה פריעה, אבל לא בדבר שהוא נתפר אחד כמו עור תור, זה אינו, דמבאר בירושלמי בהרוא דבעור שיק גספן קורעה⁽⁸⁷⁾, וכבר רצה לומר בן המשמח-אדם דהנה זה סתם הירושלמי הנה, ולולי דמסתמינא הנה אמנא דבר חדש בזה, דלא שיה שם קורע על-מנת לתקן כי אם ששקורע אינה דבר באקצע והוא צריך לתקן שגתים, וכעין שהיה במשפן, שיריעה שפול בה דנא קורעין בה והופרין אותה נשבת ע"י, ששקורעה היתה לצדד הועלת כל היריעה, וכן מה שאמר שם בשבת ק"ה דעבדה פי בסימא, גספן הועלתה הוא לצדד כל הכנה, וכשקורע בהמחל דמחייב הרמב"ם, השעם משום דמטיב בזה לעצמו

שמשפך חתן, הרי כאלו מסתקן כל גוף הכנה, מה שאין בן ששקורע אינה דבר מהכנה מן הצד וכתבו לטקן בזה את הפגד שהיה אף או מקלל בשפחו ותחיתכה התקצצת לא יתכן בזה כלל, לא שיהיה בזה שם קורע על-מנת לתקן כי אם שם אחר, דהינו מסתקן מנא, שהוא מסתקן בזה את הכנה ונאם מקפיד על המנהל, נראה דיש בזה גם כוונה מסתקן, ועין לעיל בסימן שכב מה שכתבנו בענין מחסין, וכלי הדבר בהתקין: אם היא תתקן גבור חייב משום טהה בפשע, דגורמיה כלי או הכנה, ואם אינו תתקן גמור, היא מדברבן, ולכך בענינו, שהוא קורע אינה חתיכת גר כדף שלם כדי להשתמש בו אינה דבר-מה, ובדף שנקרע ממנו חצי הנה אינו מתקנה כלל, ואפשר דמקלקלו גמור, אין זה בכלל קורע על-מנת לתקן, ותלוי הדבר רק לפי המקום שנעשה בהתיכת

